

Quintessens, opgericht in 1992, bestaat uit een vaste kern van inmiddels zes vocale solisten. Zij kennen elkaar van het koor van de Nederlandse Bachvereniging, dat o.a. de jaarlijkse uitvoering Van de Mattheüs Passion in Naarden verzorgt.

Jaarlijks worden onder leiding van een gastdirigent avondvullende concerten gegeven met een grotere bezetting. Zo stonden eerder Vespers voor Allerheiligen en Kerstmis van Monteverdi en voor Sint Maarten van Rigatti op het programma, de Musicalische Exequien van Schütz, de kerstnachtmis resp. het kerstverhaal op muziek van verschillende componisten, kerstmuziek van Charpentier, paasmetten van Praetorius en een programma met Magnificats. Voor het programma van dit jaar is Quintessens uitgebreid tot een ensemble van twaalf vocale stemmen, drie blokfluiten, dulciaan / fagot, twee violen, altviool, cello, klavecimbel en orgel.

Sopraan: Ingrid Wage, Els Ekelmans, Lida Wels

Alt: Siebe Haagsma, Irene Paridaans, Inge Westra

Tenor: Hans Erbrink, Gert M. Knepper, Rens Bijma

Bas: Jan Willem Dijkens, Stephan Vries, Kees Deij

Blokfluit: Marjoke van Die, Gerdien Tanja, Marijke Lombaers

Dulciaan, fagot: Katrien Haije

Viol: Michel Oey, Christian Jünemann

Altviool: Frans Boendermakers, *Cello:* Judith van der Werf

Klavecimbel: Martine Visser, *Orgel:* Gert Jan Velders

Dirigent: Hans Noyens

Hans Noyens studeerde koordirectie bij Cees Rotteveel aan het Brabants Conservatorium en piano aan het Conservatorium in Maastricht. Tevens volgde hij de studie Muziekwetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Na het behalen van het diploma UM Koordirectie zette hij zijn studie voort bij Eric Ericson in Stockholm. Hij volgde cursussen bij o.a. Frieder Bernius, Daniel Reuss en Jos van Veldhoven. Als zanger was hij actief bij ensembles als Currende (Brussel), Cappella Amsterdam en de Nederlandse Bachvereniging. Hij werkte bij de NPS als programmasamensteller voor Radio 4. Momenteel werkt hij als adviseur vocale muziek bij Kunstfactor, het landelijk sectorinstituut voor de amateurkunst. Naast Quintessens dirigeert Hans Arte Vocale uit Hengelo, het Waterlands Kamerkoor en het projectkoor Rosa uit Utrecht. Als docent koordirectie is hij verbonden aan de Meerjarige Dirigenten Opleiding in Utrecht (MDO). In juni kwam onder zijn redacteurschap het Handboek van Koormuziek uit, een boek over de geschiedenis en ontwikkelingen van de koormuziek.

EIN KIND IS UNS GEBOREN

Kerst met Schütz

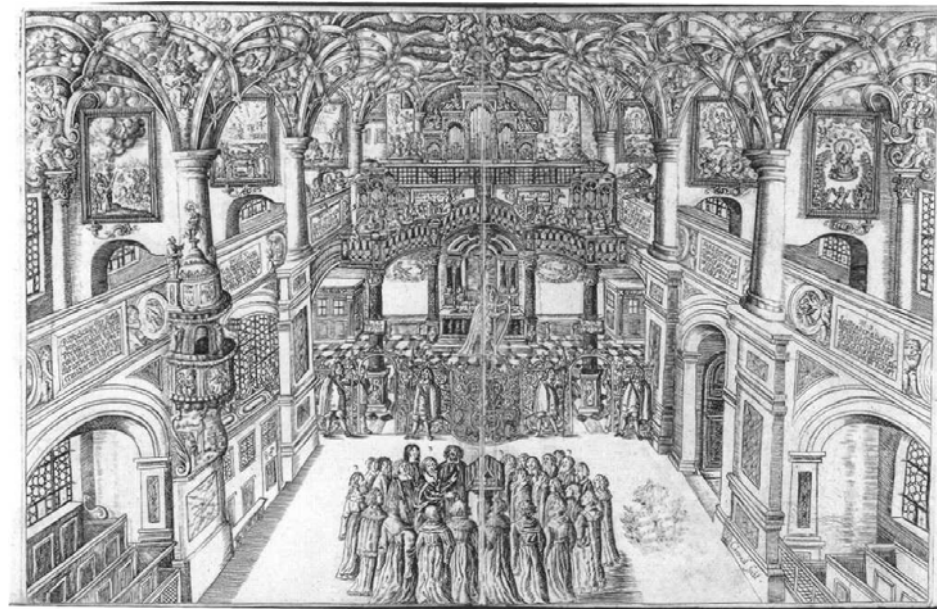

Quintessens o.l.v. Hans Noyens

Utrecht, vrijdag 7 december 2012, Pieterskerk, 20.15 uur

Zeist, zaterdag 8 december 2012, Sionskerk, 16.30 uur

Soest, zaterdag 15 december 2012, Oude Kerk, 20.15 uur

Programma

Advent

1. Intrada (Samuel Scheidt)

Cantus XXII uit Paduana, Galiarda ... (1701)

Scheidt was een tijdgenoot van Schütz, en stond met hem aan de wieg van de Duitse barok. Het programma begint met een plechtige, en tegelijk virtuoze instrumentale Intrada. De laatste maten in driedelige maatsoort vormen een soort pastorale afsluiting.

2. Die Himmel erzählen die Ehre Gottes SWV 386

Nr. 18 uit Geistliche Chormusic op. 11 (1648)

Een 6-stemmige zetting van psalm 19, de introituspsalm voor de vierde adventszondag. Op deze dag wordt God gevraagd de hemel te open om de verlosser te laten afdalen. Vandaar de keuze van psalm 19, die vertelt dat de hemel Gods eer verkondigt.

Deze tekst wordt op het eind als een refrein herhaald, en ook het slot van de doxologie (*Wie es war im Anfang*) is op dezelfde muziek getoonzet. Tijdens deze gedeelten spelen alle instrumenten mee.

Die Himmel erzählen die Ehre Gottes, und die Feste verkündiget seiner Hände Werk.

Ein Tag sagts dem andern, und eine Nacht tuts kund der andern.

Es ist keine Sprache noch Rede, da man nicht ihre Stimme höre.

Ihre Schnur gehet aus in alle Lande und ihre Rede an der Welt Ende.

Er hat der Sonnen eine Hütten in derselbigen gemacht,

und dieselbige gehet heraus wie ein Bräutigam aus seiner Kammer

und freuet sich wie ein Held zu laufen den Weg.

Sie gehet auf an einem Ende des Himmels und läuft um bis wieder an dasselbige Ende

und bleibt nichts für ihrer Hitz verborgen.

Die Himmel erzählen die Ehre Gottes und die Feste verkündiget seiner Hände Werk.

Ehre sei dem Vater und dem Sohn und auch dem Heiligen Geiste,

wie es war im Anfang, jetzt und immerdar und von Ewigkeit zu Ewigkeit, Amen.

(Psalm 19: 2-7, doxologie)

Heinrich Schütz: een leven in jaartallen

- 1585 Schütz wordt geboren in Bad Köstritz bij Gera
- 1598 Landgraaf Moritz op bezoek; 1599 Sopraan in hofkapel Kassel
- 1608 Studie bij Gabrieli, 1611 Opus 1: Italiaanse Madrigalen
- 1612 Gabrieli sterft. Schütz terug naar Dresden. Rechtenstudie in Marburg
- 1614-1617 Touwtrekken om Schütz tussnen Landgraaf Moritz (Kassel) en Keurvorst Johann Georg I van Saksen (Dresden)
- 1617 Vaste aanstelling in Dresden als Kapelmeester
- 1618 Begin 30-jarige oorlog, 1619 Huwelijk met Magdalena
- 1619 Opus 2 Psalmen Davids in de stijl van Gabrieli; grote bezetting
- 1620 e.v. Veel officiële aangelegenheden
- 1623 Opus 3 Historia der Auferstehung
- 1625 Magdalena sterft, Schütz hertrouwt nooit meer. Naar aanleiding hiervan: Opus 4 Cantiones sacrae, motetten met Latijnse tekst
- 1627 Opera Daphne (verloren gegaan)
- 1628 Opus 5 Becker psalter (I), Tweede bezoek aan Venetië: Monteverdi
- 1629 Terug naar Dresden, Opus 6 Symphoniae Sacrae I voor weinig stemmen met instrumenten
- 1632 Verkleining kapel als gevolg van de 30-jarige oorlog
- 1633 Schütz wordt uitgeleend aan het hof in Kopenhagen
- 1635 Moeder sterft; naar het hof van Georg von Calenberg in Hannover
- 1636 Opus 7 Musicalische Exequien voor de begrafenis van graaf Reuß
- 1636 Opus 8 Kleine Geistliche Konzerte I voor kleine bezetting
- 1638 Oudste dochter overlijdt
- 1639 Opus 9 Kleine Geistliche Konzerte II weer voor kleine bezetting
- 1642 Weer naar Denemarken, 1644 Terug naar Dresden
- 1645 Schütz vraagt pensionering, maar krijgt die niet
- 1645 Sieben Worte Christi am Kreuz
- 1647 Opus 10 Symphoniae Sacrae II met instrumenten
- 1648 Opus 11 Geistliche Chormusic, meest a-capella koormuziek
- 1648 Vrede van Westfalen
- 1650 Dankdiensten n.a.v. vertrek Zweedse soldaten
Opus 12 Symphoniae Sacrae III voor grote bezetting
- 1651 Vraagt opnieuw tevergeefs om pensionering
- 1653 Problemen kapel
- 1655 Jongste dochter overlijdt
- 1656 Keurvorst Johann Georg I sterft
- 1657 Nieuwe keurvorst Johann Georg II geeft Schütz pensioen.
Verhuizing naar Weissenfels
- 1657 Opus 13 Zwölf Geistliche Gesänge voor kleine cantorijen
- 1660 Historia der Geburt, 1661 Opus 14 Becker Psalter, uitgebreide editie
- 1664 Lucas Passion, 1665 Johannes Passion, 1666 Matthäus Passion
- 1672 Schwanengesang, koorzetting psalm 119 en 100 en Duits Magnificat
- 1673 Overlijdt, 87 jaar oud, aan een beroerte in Weissenfels.

16. Nun danket alle Gott SWV 418
Nr. 21 uit Symphoniae Sacrae III op. 12 (1650)

Het slot van ons programma is een toonzetting van een bekende tekst uit het apocriefe boek Jezus Sirach, die in berijmde versie vooral geliefd werd als gezang. Het is een dankzegging voor alle goede gaven, die wij mensen steeds ontvangen, en een bede om vrede: een parallel met het Ere zij God van de Engelen in de kerstnacht.

Weer een solistenkoor, dit keer bestaande uit 6 zangers, 2 vioolpartijen, die ter afwisseling nu worden gespeeld door twee blokfluiten, een vierstemmig complementum voor de overige zangers en spelers en continuo. Het refrein *Nun danket alle Gott* klinkt vier keer, en het stuk eindigt met een feestelijk Alleluia.

*Nun danket alle Gott, der große Dinge tut an allen Enden.
Der uns von Mutterleibe an lebendig erhält und tut uns alles Guts.
Nun danket alle Gott, der große Dinge tut an allen Enden.
Er gebe uns ein fröhlich Herz,
und verleihe uns immerdar Friede zu unsrer Zeit in Israel.
Nun danket alle Gott, der große Dinge tut an allen Enden.
Und das seine Gnade stets bei uns bleibe und erlöse uns, so lang wir leben.
Nun danket alle Gott, der große Dinge tut an allen Enden.
Alleluja, Alleluja.
(Jezus Sirach 50: 22 – 24)*

3. Rorate coeli desuper SWV 322
Nr. 17 uit Kleine Geistliche Gesänge op. 9 (1639)

Rorate coeli is de tekst van de introitusantifoon voor diezelfde vierde adventszondag. Een versie voor kleine bezetting met twee sopranen en een bas met continuo. De tekst *Rorate coeli desuper* wordt als een refrein steeds herhaald. De tekst *Et nubes pluunt justi* wordt muzikaal uitgebeeld door dalende noten.

<i>Rorate coeli desuper et nubes pluunt justum, aperiatur terra et germinet Salvatorem.</i>	<i>Hemel, laat gerechtigheid neerregenen, laat haar neerstromen uit de wolken, laat de aarde zich openen. En de Redder voortbrengen (Jesaja 45: 8a)</i>
---	---

4. Tröstet, tröstet mein Volk SWV 382
Nr. 14 uit Geistliche Chormusic op. 11 (1648)

De tekst uit Jesaja 40 staat centraal in de liturgie voor de derde adventszondag: bereid de weg van de Heer! Ook nu weer een zesstemmig motet met continuo, dit keer uitgevoerd zonder verdere instrumenten

*Tröstet, tröstet mein Volk, redet mit Jerusalem freundlich,
prediget ihr, daß ihre Ritterschaft ein Ende hat,
denn ihre Missetat ist vergeben,
denn sie hat zwiefältiges empfangen von der Hand des Herren um alle ihre Sünde.
Es ist eine Stimme eines Predigers in der Wüste:
Bereitet dem Herren den Weg, machet auf dem Gefilde ebene Bahn unserm Gott.
Alle Tal soll erhöht werden und alle Berge und Hügel sollen erniedriget werden,
und was ungleich ist, soll eben werden, und was höckerig ist, soll schlecht werden,
denn die Herrlichkeit des Herren soll offenbar werden.
Und alles Fleisch miteinander wird sehen, daß des Herren Mund redet.
(Jesaja 40:1-5)*

Kerstnacht

5. Canzon Octavi modi (Andreas Berger, 1609)

Een achtstemmig 'gezag' in Italiaanse stijl voor twee vierstemmige instrumentale koren, bij ons een blokfluitenkoor en een strijkerskoor, van een relatief onbekende componist uit de generatie vóór Schütz. Bach bezat muziek van hem, en hij was een schoonzoon van de Engelse componist William Brade.

6. Warum toben die Heiden SWV 23

Nr. 2 uit Psalmen Davids op. 2 (1619)

Psalm 2 is de introituspsalm voor de kerstnacht, en heeft deze plaats gekregen vanwege de tekst: *Jij bent mijn zoon, heden heb ik je verwekt.* Schütz heeft deze psalm groots getoonzet voor maar liefst vier koren. Wij bezetten twee koren vocaal, en twee instrumentaal.

*Warum toben die Heiden, und die Leute reden so vergeblich?
Die König im Lande lehnen sich auf, und die Herren ratschlagen miteinander
wider den Herren und seinen Gesalbten.
Lasset uns zerreißen ihre Bande und von uns werfen ihre Seile.
Aber der im Himmel wohnet, lachet ihr. Und der Herr spottet ihr.
Er wird einest mit ihnen reden in seinem Zorn,
und mit seinem Grimm wird er sie erschrecken.
Aber ich habe meinen König eingesetzt auf meinem heiligen Berge Zion.
Ich will von einer solchen Weise predigen, daß der Herr zu mir gesagt hat:
Du bist mein Sohn, heut hab ich dich gezeuget.
Heische von mir, so will ich dir die Heiden zum Erbe geben
und der Welt Ende zum Eigentum.
Du sollst sie mit einem eisern Scepter schlagen, wie Töpfe sollst du sie zerschmeißen.
So laßt euch nun weisen, ihr Könige, und laßt euch züchtigen, ihr Richter auf Erden.
Dienet dem Herren mit Furcht und freuet euch mit Zittern.
Küsst den Sohn, daß er nicht zürne und ihr umkommet auf dem Wege.
Denn sein Zorn wird bald anbrennen, aber wohl allen, die auf ihn trauen!
Ehre sei dem Vater und dem Sohn und auch dem Heiligen Geiste.
Wie es war am Anfang, jetzt und immerdar, und von Ewigkeit zu Ewigkeit. Amen.*
(Psalm 2, doxologie)

14. Da nun Jesus geboren war zu Bethlehem

Nr. 8 en 9 uit Historia der Geburt SWV 435

Nog een klein gedeelte uit de Historia der Geburt, nu op een tekst uit het Mattheüsevangelie. Intermedium 4 bestaat uit het gezang van de drie wijzen, vertolkt door drie tenoren, en begeleid door twee violen, fagot en continuo

Evangelist:

Da nun Jesus geboren war zu Bethlehem im jüdischen Lande, zur Zeit des Königes Herodis, siehe, da kamen die Weisen aus Morgenlande gen Jerusalem und sprachen:

Die Weisen aus Morgenlande:

Wo ist der neugeborne König der Juden?

Wir haben seinen Stern gesehen im Morgenlande und sind kommen Ihn anzubeten.

(Mattheüs 2: 1 en 2)

15. Siehe, es erschien der Engel des Herren SWV 403

Nr. 6 uit Symphoniae Sacrae III op. 12 (1650)

De laatste twee delen van het programma zijn afkomstig uit het derde deel van de Symphoniae Sacrae. Voor het eerst na de dertigjarige oorlog schrijft Schütz weer voor grote bezetting: een koor van vier solisten, twee violen en continuo, en een 'Complementum' bestaande uit de overige zangers en spelers. In dit motet waarschuwt de engel Jozef in een droom, dat hij met vrouw en kind moet vluchten naar Egypte, omdat Herodes van plan is alle pasgeboren jongetjes om te laten brengen. Bijzonder is, dat de rol van de evangelist nu niet wordt vertolkt door een tenor, maar door het hele koor van solozangers en het complementum. Een sopraan zingt de rol van de Engel, virtuoos begeleid door de twee violen.

*Siehe, es erschien der Engel des Herren Joseph im Traum und sprach:
Steh auf, und nimm das Kindlein und seine Mutter zu dir, und fleuch in Ägyptenland.*

*Und bleibe allda bis ich dir sage, denn es ist vorhanden,
daß Herodes das Kindlein suche, dasselbe umzubringen.*

*Und er stund auf und nahm das Kindlein und seine Mutter zu sich bei der Nacht
und entwich nach Ägyptenland, und blieb allda bis nach dem Tod Herodes,
auf das erfüllet würde, das der Herr durch den Propheten geredt hat:*

Aus Ägypten hab ich meinen Sohn gerufen.

(Mattheüs 2: 13-15)

Driekoningen

12. Aria à 5 (Andreas Hammerschmidt 1639)

Nr. 11 uit *Ander Theil Newer Paduanen ...*

Hammerschmidt was de bekendste vertegenwoordiger van de generatie componisten na Schütz. In het jaar, waarin hij verhuisde van Freiberg naar Zittau, waar hij de rest van zijn leven zou blijven, schreef hij suites met instrumentale dansmuziek. Deze vijfstemmige aria is strikt genomen geen dansmuziek, maar is er wel familie van.

13. Gott, gieb dem König auserkorn SWV 169

Nr. 72 uit *Becker Psalter op. 5*

Psalm 72 is de introïtuspsalm voor Driekoningen. Dat is goed te begrijpen, omdat daarin melding wordt gemaakt van de koningen die uit Saba zullen komen om de koning van Israël geschenken te brengen.

Schütz schreef zijn boek met psalmen voor koor- of gemeentezang op teksten van Cornelius Becker als opus 5 in 1728. Het werd niet het succes wat de componist ervan gehoopt had. Op het eind van zijn leven vervolmaakte hij het psalter, en gaf het opnieuw uit als opus 14.

Wij zingen en spelen drie van de twaalf coupletten.

1. *Gott, gieb dem König auserkorn
Recht, dein Gericht zu halten,
Des Königs Sohn, so hoch geborn,
Die Gerechtigkeit laß walten,
Daß er das Volk zu Gnaden bring
Und seiner Gerechtigkeit geling,
Den Elenden zu retten.*

6. *Die Kön'g aus Reich Arabia
Und die zu Saba wohnen
Sind mit Geschenken alle da,
Sie legen ihre Kronen
Zu'n Füßen dieses Königs wert,
Mit Anbeten er wird verehrt,
Die Völker all ihm dienen.*

9. *Der Herr wird leben immerdar,
Man wird ihm Gschenke bringen
Von Gold aus Reich Arabia,
Denen soll wohl gelingen,
Die für ihm beten alle Zeit,
Um seine groß Barmherzigkeit
Wird man ihn täglich loben.*

7. Heute ist Christus der Herr geboren SWV 439

Dit motet voor drie sopranen en continuo heeft als tekst een Duitse vertaling van de antifoon *Hodie Christus natus est* bij het Magnificat uit de kerstvespers. Het is onbekend wanneer het is ontstaan, omdat Schütz het niet opname in een van zijn opusnummers.

Van de sopranen wordt veel verwacht: de partijen zijn zeer virtuoos! De uitroepen *Alleluia* worden in onze uitvoering steeds versterkt door de blokfluiten.

Heute ist Christus der Herr geboren, Alleluia.

Heute is der Heiland der Welt ins Fleisch kommen. Alleluia.

Deß freuet sich die werthe Christenheit. Alleluia.

Heute singen die heiligen Engel mit Schalle:

Ehre sei Gott in der Höhe, Friede auf Erden, und den Menschen ein Wohlgefallen.

Alleluia

8. Und es waren Hirten in derselbigen Gegend

Nr. 2,3,4,5 uit *Historia der Geburt SWV 435 (1664)*

Schütz schreef met zijn *Historia der Geburt* op bijna 80-jarige leeftijd een groots kerstoratorium met de volledige Bijbeltekst van de kerstverhalen uit Lucas en Mattheüs. Het verhaal wordt verteld door een evangelist (tenor). Wanneer in het verhaal gesproken wordt, bijvoorbeeld door de herders, de engelen of de wijzen, dan schrijft Schütz een zogenaamd Intermedium.

Het eerste intermedium is voor de engel, die de herders de komst van de Messias verkondigt. Tijdens dit intermedium voor sopraan en twee 'violetta's', werd het kindje gewiegd. Het langzaam wiegende ritme past hier duidelijk bij. Het tweede intermedium is de engelenzang *Ere zij God*. Schütz schrijft het voor 6 stemmen en instrumenten.

Evangelist:

Und es waren Hirten in derselbigen Gegend auf dem Felde, die hüteten des Nachts ihre Herde, und siehe, des Herren Engel trat zu ihnen, und die Klarheit des Herren leuchtet um sie und sie fürchten sich sehr, und der Engel sprach zu ihnen:

Intermedium 1. Der Engel:

Fürchtet euch nicht! Siehe, ich verkündige euch große Freude, die allem Volk widerfahren wird. Denn euch ist heute der Heiland geboren, welcher ist Christus der Herr in der Stadt David. Und dies habt zum Zeichen, ihr werdet finden das Kind in Windeln gewickelt und in einer Krippen liegen.

Evangelist:

*Und alsbald war da bei dem Engel die Menge der himmlischen Heerschaaren,
die lobeten Gott und sprachen:*

Intermedium 2. Die Menge der Engel:

Ehre sei Gott in der Höhe. Friede auf Erden und den Menschen ein Wohlgefallen.

(Lucas 2: 8-14)

PAUZE

Kerstochtend

9. Singet dem Herrn ein neues Lied SWV 35

Nr. 14 uit Psalmen Davids op. 2 (1619)

Psalm 98 is de introïtuspsalm voor de kerstmorgen: God heeft zijn heil bekend gemaakt aan alle volken.

Schütz maakte een zetting voor twee vierstemmige koren. Wij voeren deze geheel instrumentaal uit: fluiten, dulciaan en klavecimbel vormen het eerste koor, strijkers en orgel het tweede koor.

10. Verbum caro factum est SWV 314 **Nr. 10 uit Kleine Geistliche Gesänge op. 9 (1639)**

De tekst van dit motet voor twee sopranen en continuo is afkomstig uit Johannes 1: het Woord is mens geworden, de evangeliëlezing voor de kerstmorgen. Met zijn vele Alleluia's heeft het exact dezelfde vorm als de antifoön *Hodie Christus natus est* (Duitse versie zie nr. 7)

<i>Verbum caro factum est, Alleluja,</i>	<i>Het Woord is mens geworden, halleluja,</i>
<i>et habitavit in nobis, Alleluja,</i>	<i>en heeft bij ons gewoond, halleluja,</i>
<i>et vidimus, Alleluja,</i>	<i>en wij hebben gezien, halleluja,</i>
<i>gloriam ejus, Alleluja,</i>	<i>zijn grootheid, halleluja,</i>
<i>gloriam quasi unigeniti a patre,</i>	<i>de grootheid van de enige Zoon van de Vader,</i>
<i>plenum gratia et veritate,</i>	<i>vol van goedheid en waarheid.</i>
<i>Alleluja.</i>	<i>Halleluja.</i>

(Johannes 1: 14)

11. Ein Kind ist uns geboren SWV 302 **Nr. 21 uit Kleine Geistliche Gesänge op. 8 (1636)**

De meeste motetten uit de *Kleine Geistliche Gesänge* zijn voor kleine bezetting, maar *Ein Kind ist uns geboren* is vierstemmig. De tekst uit Jesaja 9 is een vertaling van de introïtusantifoön voor de kerstmorgen.

*Ein Kind ist uns geboren, ein Sohn ist uns gegeben,
welches Herrschaft ist auf seiner Schulter,
und er heißt: Wunderbar, Rat, Kraft, Held, Ewigvater, Friedefürst,
auf daß seine Herrschaft groß werde, und des Friedens kein Ende
auf dem Stuhle David, und seinem Königreiche,
daß ers zurichte und stärke mit Gericht und Gerechtigkeit,
solches wird tun der Eifer des Herren Zebaoth.*

(Jesaja 9: 5,6)